

5.4.2025 Suuren paaston viidennen viikon lauantai, Akatistoksen lauantai

Päivän epistola

”Kristus ei mennytkään ihmiskäsin tehtyyn pyhäkköön, joka on vain todellisen pyhäkön kuva, vaan itse taivaaseen ollakseen nyt Jumalan edessä puhumassa meidän puolestamme. Hänen tarkoituksenaan ei myöskään ole antaa uhriaan toistuvasti, niin kuin tavallinen ylipappi kerran vuodessa vie kaikkeinpyhimpiin verta, joka ei ole hänen omaansa. Muutoinhan Kristuksen olisi pitänyt kärsiä kuolema monet kerrat maailman luomisesta lähtien. Hän on kuitenkin tullut tähän maailmaan vain kerran, nyt aikojen lopulla, hävittääkseen synnin uhrillaan. Jokaisen ihmisen osana on kerran kuolla ja sitten joutua tuomiolle. Samoin on Kristus kerran uhrattu, jotta hän ottaisi pois kaikkien synnit, ja hän ilmestyy vielä kerran, mutta ei enää synnin tähden, vaan pelastaakseen ne, jotka häntä odottavat.” (Hepr. 9: 24 – 28)

Ihmiskäsin tehty pyhäkkö tarkoittaa tässä ilmestysmajaa, jota israelilaiset kuljettivat erämaassa kulkiessaan kohti luvattua maata. Maailmassa ollut pyhäkkö oli vain kuva siitä, mikä on taivaassa. Jeesuksen toiminta jatkuu: ”ollakseen nyt Jumalan edessä puhumassa meidän puolestamme” (vrt. Hepr. 7: 25; Room. 8: 34).

Kirjoittaja torjuu ajatuksen siitä, että Kristuksen tulisi toimittaa uhri vuosittain niin kuin juutalainen ylimmäinen pappi toimitti. Kristuksen uhri oli kertakaikkinen, toimitettiin vain yhden kerran ”aikojen lopulla”. Hänen mukaansa taivaallinen pyhäkkö on aina ollut, mutta taivaallinen uhri (Jeesuksen ylipapillinen toiminta taivaassa) tuli sinne määrättynä ajan hetkenä.

”Samoin on Kristus kerran uhrattu, jotta hän ottaisi pois kaikkien synnit” toteutti profeetta Jesajan kirjan ennustuksen (Jes. 53: 12). Tämä kohta ilmaisee syntien poisottamisen tai tarkemmin sanoen kantamisen. Hän tekee sen meidän puolestamme. Tekstissä ei kuitenkaan ole merkkejä ”sijaiskärsimisestä”.

”Hän ilmestyy vielä kerran, mutta ei enää synnin tähden vaan pelastaakseen ne, jotka häntä odottavat.” Tämä on viittaus Kristuksen toiseen tulemiseen. Siinä on vaikutteita suuren sovituspäivän rituaalista. Jeesuksen tuleminen on kuin ylipapin tuleminen kaikkein pyhimmästä (vrt. Siir. 50: 5 – 10). Kristuksen toinen tuleminen tuo täydellisen ja lopullisen pelastuksen.

Päivän evankeliumi

”Jeesus ja hänen opetuslapsensa lähtivät Filippoksen Kesarean ympärillä oleviin kyliin. Matkalla hän kysyi opetuslapsilta: ”Kuka minä ihmisten mielestä olen?” He vastasivat: ”Toisten mielestä Elia, toisten mielestä joku profeetoista.” Entä te?” kysyi Jeesus. ”Kuka minä teidän mielestänne olen?” Pietari vastasi hänelle: ”Sinä olet Messias.” Jeesus varoitti heitä ankarasti kertomasta hänestä kenellekään. Sitten Jeesus alkoi selittää opetuslapsille, että Ihmisen Pojan täytyy kärsiä paljon. Kansan vanhimmat, ylipapit ja lainopettajat hylkäävät hänet, ja hänet surmataan, mutta kolmen päivän kuluttua hän nousee kuolleista.” (Mark. 8: 27 – 31)

Sama kertomus on Matteuksella (Matt. 16: 13 - 21) ja Luukkaalla (Luuk. 9: 18 – 22).

Palestiinassa oli kaksi Kesarea -nimistä kaupunkia. Toinen sijaitsi Välimeren rannalla (Kesarea Maritima) ja oli roomalainen hallintokeskus ja satamakaupunki. Toinen oli Filippoksen Kesarea ja tästä kaupungista on nyt kyse.

Jeesuksen tekemä kysymys siitä, kuka Hän on ja Pietarin siihen antama vastaus on Markuksen evankeliumin yksi keskeisimmistä kohdista. Ensin Hän kysyi ihmisten mielipiteistä. Ihmiset pitivät Jeesusta jonain profeettana, esimerkiksi Eliaana tai Johannes Kastajana. Tässä yhteydessä ihmiset eivät puhu Jeesuksesta Messiaana. Kun Jeesus kysyi opetuslasten mielipidettä, niin Pietari vastasi: ”Sinä olet Messias”. Sana tarkoittaa voideltua samoin kuin nimi Kristus. Vanhan testamentin henkilöistä useat oli voideltuja, ja heistä juutalaiset muistivat erityisesti kuninkaat. Jeesuksen aikana sana yhdistettiin lopun ajan kansan johtajaan (vrt. esim. Septuagintaan kuuluva Salomonin psalmit, luku 17). Hän täyttää Jumalan lupauksen perustuvat Israelin toiveet. Jeesus kieltää kertomasta tätä asiaa kenellekään, jotta Hänestä ei leviäisi vääriä messiasodotuksia (ajatuksia poliittisesta kuninkuudesta).

Seuraavaksi tulee ensimmäinen Markuksen evankeliumissa oleva Jeesuksen opetus opetuslapsille, mikä Hänen tehtävänsä tulee olemaan. Jeesus ei käytä tässä yhteydessä itsestään nimitystä Messias, vaan käsitettä Ihmisen Poika, jota Hän oli käyttänyt jo aikaisemmin (Mark. 2: 10, 28). ”Täytyy kärsiä” sisältää ajatuksen Jumalan pelastussuunnitelman toteuttamisesta.

”Kansan vanhimmat, ylipapit ja lainopettajat hylkäävät hänet.” Nyt on huomattava se, mikä puuttuu, hylkääjien joukossa ei mainita fariseuksia. Heillä ei näytä olleen osaa Jeesuksen ristiinnaulitsemisessa.

”Kolmen päivän kuluttua hän nousee kuolleista.” Vanhassa testamentissa on muutama kohta, jotka kertovat tästä (Hoos. 6: 2; Joonas 2: 1, 11). Jos lukisimme Markuksen evankeliumia eteenpäin, huomaisimme, että opetuslapset eivät ymmärrä tätä Jeesuksen opetusta.

Jumalanäidin epistola

”Ensimmäisellä liitolla oli siis jumalanpalvelusta koskevat säädöksensä ja pyhäkkö maan päällä. Pyhäkkönä oli telta, jonka etumaisessa huoneessa oli lampunjalka, päytä ja uhrileivät. Tätä osaa kutsuttiin ”pyhäksi”. Toisen verhon takana oli se teltan osa, josta käytettiin nimeä ”kaikkeinpyhin.” Siellä oli kultainen suitsutusalttari ja liitonarkku, joka oli kauttaaltaan kullalla päällystetty. Arkussa oli kultainen, mannaa sisältävä astia ja Aaronin sauva, joka puhkesi lehteen, sekä liiton taulut. Arkun päällä olivat kerubit, kirkkauden enkelit, jotka siivillään varjosivat syntien sovitusta. Kaikkea tätä ei nyt ole tarpeen selittää yksityiskohtaisesti. Näin siis on kaikki järjestetty. Teltan etuhuoneessa käyvät papit päivittäin toimittaessaan jumalanpalvelusta. Mutta teltan toiseen huoneeseen menee ainoastaan ylipappi, ja hänkin vain kerran vuodessa. Hänellä täytyy silloin olla mukanaan verta; hän tuo sitä sovittaakseen sekä omat syntinsä että kansan tahattomat synnit.” (Hepr. 9: 1 -7)

Kirjoittaja kuvaa Mooseksen ajan ilmestysmajaa (vrt. 2. Moos. 25 – 26) ja siinä suoritettuja uskonnollisia toimituksia. Tämän jakoi väliverho kahteen osaan (2. Moos. 26: 31 – 35): pyhään ja kaikkeinpyhimpään. Tästä väliverhosta kirjoittaja käytti sanaa ”toinen verho”. Tämä sen takia, että myös telttamajalla oli oviverho.

Suitsutusalttarin heprealaiskirjeen kirjoittaja on sijoittanut kaikkeinpyhimpään. Vanhan testamentin mukaan se sijaitsi väliverhon etupuolella (2. Moos. 30: 6). Heprealaiskirjeen kirjoittaja on myös käyttänyt tästä esineestä sanaa, joka voisi tarkoittaa suitsutusastiaa. Se on todennäköisesti vain kirjoitusvirhe, sillä yhdellä kirjaimella siitä tulee suitsutusalttari, mitä käytetään muualla tästä esineestä. Liitonarkun esineistön kohdalla kirjoittaja mainitsee siellä olleen mannaa sisältävä astia, Aaronin sauva ja liiton taulut, joihin oli kirjoitettu laki (2. Moos. 25: 10 - 22). Vanhan testamentin mukaan liitonarkussa olivat liiton taulut (5. Moos. 10: 5). Mutta mannaa sisältävä astia oli liitonarkun edessä (2. Moos. 16: 32 – 34) samoin kuin Aaronin sauva (4. Moos. 17: 16 – 26).

”Arkun päällä olivat kerubit, kirkkauden enkelit, jotka siivillään varjosivat syntien sovitusta.” Vanha käännös käyttää sanaa ”armoistuin”. Sana merkitsee myös sovinnonlahjaa ja sovituksen välinettä. Kyseessä on paikka, mihin ylimmäinen pappi suurena sovituspäivänä pirskontti uhrieläimen

verta omien ja kansan syntien puolesta (4. Moos. 16: 14 – 15). Näin kuluneen vuoden synnit oli sovitettu. Sekä sovituspaiikka että armoistuin eivät ole riittävän tarkkoja kuvaamaan kyseistä paikkaa. Vanhan testamentin mukaan se on paikka, jossa Mooses sai kohdata Jumalan (2. Moos. 25: 22), se on Jumalan valtaistuin (1. Sam. 4: 4).

Teltan etuhuoneessa pappit kävivät jumalanpalvelustehtävissä päivittäin. He huolehtivat lampusta (2. Moos. 27: 21), polttivat suitsutusta aamuin ja illoin suitsutusalttarissa (2. Moos. 30: 7 - 8) sekä vaihtoivat leivät sapattina asettaen ne pöydälle Herran eteen (2. Moos. 24: 1 – 8, 3. Moos. 24: 5 - 10).

Suurena sovituspäivänä ylimmäinen pappi toimitti kaksi uhria, ensimmäisen itsensä ja perheensä ”syntien” sovittamiseksi ja toisen ”kansan tahattomien syntien” sovittamiseksi. Kyseessä on verellä toimitettu sovitus. Sen ”idea” on ajatuksessa, että veressä on ”elämän voima”, joka sovittaa synnit. Vanha käännös puhui ”lihan sielusta”. Tämän ”elämän voiman” takia juutalaiset eivät myöskään syö veriruokia (3. Moos. 17: 11, 14). Juutalaisessa ajattelussa elämä on nimenomaan veressä. Koska veri on elämä, sillä on sakramentaalinen merkitys. Sen pirsrottaminen kertoo, kuinka ihminen puhdistuu synnistä ja kuinka Jumalan ja uhraajan välinen liitto palautuu ennalleen. Ohjeet Suuren sovituspäivän uhrin toimittamisesta löytyvät kolmannesta Mooseksen kirjasta (3. Moos. 16).

Vanha testamentti ei kuitenkaan puhu suurena sovituspäivänä veren uhraamisesta. Tästä asiasta osa tutkijoista kuitenkin ajattelee, että veritoimitus oli uhri. Mikäli kyse on veren uhraamisesta, niin silloin heprealaiskirjeen kirjoittaja ehkä tuo uuden tulkinnan suuren sovituspäivän tapahtumaan. Ehkä kyse on Uudessa testamentissa käytetystä ajattelusta etsiä Vanhasta testamentista vertauskuvia. Esimerkiksi Paavali selittää, että israelilaiset ”saivat pilvessä ja meressä kasteen Mooseksen seuraajiksi” (1. Kor. 10: 1 – 2).

Jumalanäidin evankeliumi

”Jeesus vaelsi eteenpäin opetuslastensa kanssa ja tuli erääseen kylään. Siellä muuan nainen, jonka nimi oli Martta, otti hänet vieraakseen. Martalla oli sisar Maria. Tämä asettui istumaan Herran jalkojen juureen ja kuunteli hänen puhettaan. Martalla oli kädet täynnä työtä vieraita palvellessaan, ja siksi hän tuli sanomaan: ”Herra, etkö lainkaan välitä siitä, että sisareni jättää kaikki työt minun tehtäväkseni? Sano hänelle, että hän auttaisi minua.” Mutta Herra vastasi: ”Martta, Martta, sinä huolehdi ja hätäilet niin monista asioista. Vain yksi on tarpeen. Maria on valinnut hyvän osan, eikä sitä oteta häneltä pois.” Jeesuksen näin puhuessa eräs nainen väkijoukosta sanoi kuuluvalla äänellä: ”Autuas se kohtu, joka on sinut kantanut! Autuaat ne rinnat, joita sinä olet imenyt!” Siihen

Jeesus sanoi: ”Niin, autuaita ovat kaikki, jotka kuulevat Jumalan sanan ja noudattavat sitä.” (Luuk. 10: 38 – 42, 11: 27 – 28)

Martta ja Maria olivat Lasaruksen sisaria. He asuivat hieman silloisen Jerusalemin itäpuolella noin kolmen kilometrin päässä Jerikoon vievän tien varrella Betanian kylässä.

Teksti on yleinen Jumalansynnyttäjän juhlille. Luukkaan kuvaama tilanne osoittaa uuden tilanteen sen aikaisessa yhteiskunnassa. Tuon ajan juutalaisten sääntöjen mukaan mies ei voinut olla vieraiden naisten luona yksinään. Nyt Martta palvelee ja Maria kuuntelee. Jeesus ohittaa juutalaisten käyttäytymissääntöjä. Myös nainen voi olla Jeesuksen opetuslapsi. Mielenkiintoinen yksityiskohta on, että varhaisen kirkon aikana usein varakkaat naiset avasivat ovensa kristittyjen kokoontumistiloiksi.

”Tämä asettui istumaan herran jalkojen juureen” kuvaa opettajan ja oppilaan asetelmaa (Luuk. 8: 35 ja Ap.t. 22: 3, vanhemman suomennoksen mukaan: ”Gamalielin jalkojen juuressa opetettu”). Martta palveli vieraita. Käytetty verbi palvella, on sama, mitä Luukkaan evankeliumin kirjoittamisen aikana käytettiin kristillisestä palvelutehtävästä. Jeesuksesta, joka oli vieraana tässä tilanteessa, tuli kertomuksen päähahmo.

Vieraanvaraisuus on tärkeä hyve. Meidän tulee olla vieraanvaraisia, se on yksi muoto lähimmäisen rakastamisesta. Vieraanvaraisuus ruokkii ihmisen ruumista. Jeesus ei kieltänyt Marttaa tekemästä askareitaan. Vasta sitten, kun Martta vaati Mariaa tekemään työtä kanssaan, Jeesus puhuu hänelle.

”Vain yksi on tarpeen” ei kiellä palvelemasta vieraita tai valmistamasta ateriala. Kaikkein tärkeintä on kuitenkin kuunnella Jeesuksen opetusta. Monissa käsikirjoituksissa kohta on muodossa: ”Vähän on tarpeen, tai yksi ainoa.” Jeesuksen sanat ruokkivat Marian sielua. Se on tärkeämpää kuin vieraiden palveleminen. Kyse on asioiden tärkeysjärjestyksestä.

Tässä on asia, joka meidänkin on opittava. Ensimmäisellä sijalla on Jumalan kuuleminen. Se merkitsee niin opiskelua, kuin jumalanpalvelusta ja rukousta. Vieraanvaraisuutta emme saa unohtaa. Mutta sen on oltava oikeassa mittasuhteessa. Mitä enemmän voimme antautua Jumalan lähestymiseen, sen parempi. Toisaalta, käytännön toimintaa suosiva voi keskittyä enemmän palvelemiseen. Mahdollinen vieraanvaraisuus voi olla myös yksinkertaista.

Tekstin loppuosa on eri yhteydestä, mutta Marian juhlina se yhdistetään tähän tekstikokonaisuuteen. Tässä nainen väkijoukosta ylistää Jeesuksen äitiä. Taustalla on Jeesuksen puhe, joka ei kuulu tämän päivän luettavaan tekstiin. Nainen toteaa Jeesuksen äidin olevan autuas eli onnellinen. Tähän Jeesus toteaa, että ”Niin, autuaita ovat kaikki, jotka kuulevat Jumalan sanan ja noudattavat sitä.” Kuuleminen ei riitä, vaan Jeesuksen opetus on myös toteutettava omassa elämässä. Lainauksen ensimmäinen sana ”niin” ei sulje autaiden ulkopuolelle Jeesuksen äitiä. Kreikan kielessä ilmaisu sisältää sekä aikaisemmin sanotun että sitä seuraavat asiat.